

WYDZIAŁ PRAWA i ADMINISTRACJI
UNIwersYTETU KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO
w WARSZAWIE

Katedra Prawa Gospodarczego Prywatnego

Warszawa 1 września 2016 r.

prof. dr hab. Marek Michalski
Kierownik Katedry Prawa Gospodarczego
Prywatnego UKSW
Dziekan Wydziału Prawa i Administracji
UKSW

Recenzja dorobku naukowego oraz rozprawy habilitacyjnej
dr Małgorzaty Dumkiewicz w przewodzie o nadanie stopnia naukowego
doktora habilitowanego nauk prawnych

Ocena dorobku naukowego

1. Uwagi ogólne

Pani dr Małgorzata Dumkiewicz zatrudniona jest od 2004 r. w Katedrze Prawa Gospodarczego i Handlowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, początkowo na stanowisku asystenta, obecnie zaś – od 2010 r. - na stanowisku adiunkta. Ponadto dr Małgorzata Dumkiewicz wpisana jest na listę radców prawnych Okręgowej Izby Radców Prawnych w Lublinie.

Studia magisterskie w zakresie prawa ukończyła Habilitantka na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w 2004 r. na podstawie pracy magisterskiej *Indywidualizacja i identyfikacja udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością* napisanej pod kierunkiem p. prof. zw. dr hab. A. Kidyby.

Stopień doktora nauk prawnych uzyskała Habilitantka na tymże Wydziale w 2010 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt.: *Wspólność udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, przygotowanej pod opieką naukową p. prof. zw. dr hab. A. Kidyby.

Na dorobek naukowy Pani dr Małgorzaty Dumkiewicz opublikowany po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych składa się ogólnie: (i) 2 monografie (w tym jedna przygotowana w oparciu o rozprawę doktorską, tj. *Wspólność udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2011 oraz monografia w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytułach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, tj. *Odpowiedzialność odszkodowawcza za podejmowanie wadliwych uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*, Warszawa 2016), (ii) zbiór orzeczeń do Kodeksu spółek handlowych wraz z komentarzem do nich (*Kodeks spółek handlowych. Wybór orzecznictwa*, Warszawa 2015), (iii) 37 artykułów naukowych i autoryzowanych rozdziałów w pracach naukowych zbiorowych, (iv) 4 glosy do wyroków sądowych.

2. Dorobek naukowy od momentu uzyskania stopnia doktora nauk prawnych do chwili przedłożenia do recenzji pracy habilitacyjnej

Na dorobek Habilitantki po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych składa się ogólnie 43 pozycje opracowań naukowych, w tym: 2 książki wraz z monografią habilitacyjną oraz 37 artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych a także 4 glosy i 1 usystematyzowany, całościowy i logicznie powiązany zbiór orzecznictwa wraz z komentarzami.

3. Dorobek naukowy od momentu uzyskania stopnia doktora nauk prawnych do chwili przedłożenia do recenzji pracy habilitacyjnej

Na dorobek Habilitantki po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych składają się 43 pozycje. Jest to dorobek **znaczny i znaczący zarazem**, istotnie oddziałujący na doktrynę – co wyraźnie należy podkreślić – **zarówno prawa cywilnego jak i prawa handlowego**, przy czym przedmiotowe prace Habilitantki cechują się różnorodnością tematyczną, jak i różnaitością przyjętych form, gdyż wykorzystane zostały formy wypowiedzi prawniczej reprezentujące szerokie spektrum, jak: monografia, komentarz oraz artykuł, glosa czy rozdział w pracy zbiorowej, jak również w podręczniku.

Prace powyższe – pisane samodzielnie lub we współautorstwie – publikowane były w renomowanych czasopismach (*Przegląd Prawa Handlowego*, *Monitor Prawa Handlowego*, *Glosa*, *Gdańskie Studia Prawnicze*) oraz w uznanych wydawnictwach prawniczych (Wolters Kluwer). Ranga zarówno wydawnictw książkowych, jak też artykułów pozwala na stwierdzenie, że Habilitantka wybierała miejsca publikacji uznane, czytane oraz dające możliwość rzetelnej i pogłębionej dyskusji naukowej i właściwej oceny tychże publikacji. Ponadto publikacje Habilitantki zamieszczano w elektronicznym systemie informacji prawniczej LEX/el.

Analizując dorobek Habilitantki z omawianego okresu należy zauważyć, iż najczęstszą formę publikacji stanowią w nim rozdziały w opracowaniach zbiorowych, głównie monografiach, seriach wydawniczych, będących efektem podejmowanej przez Habilitantki **współpracy zespołowej**. Znacząca część tych opracowań to rozdziały w pracach zbiorowych, doceniane zarówno w środowisku akademickim jak i przez przedstawicieli środowisk zawodowych. Autorskie opracowania zostały zamieszczone m.in. w bardzo uznanej pozycji, jaką jest *Prawo spółek*, pod red. A. Kidyby (Warszawa 2013, Warszawa 2014), czy też w: *Biblioteka Prawa Handlowego*, pod red. A. Kidyby (Warszawa 2013, Warszawa 2014, Warszawa 2015).

Powierzenie Habilitantowi opracowania rozdziałów w powszechnie uznanych i poważanych opracowaniach zbiorowych – cenionych zarówno przez przedstawicieli nauki, jak również przez praktyków - świadczy nie tylko o uznaniu środowiska prawniczego dla kompetencji zawodowych Pani Małgorzaty Dumkiewicz, ale także o docenianiu jej erudycji w zakresie nauk prawnych.

Przedmiotowe prace Habilitantki cechują się zdecydowaną różnorodnością tematyczną, co dowodzi, że nie ogranicza się ona tylko do wybranego obszaru badawczego, ale poświęca swoją uwagę różnym zagadnieniom badawczym z zakres szeroko pojmowanego prawa gospodarczego prywatnego. Niektóre jej opracowania mają przy tym charakter przyczynkowski, co jednak nie ujmuje jej dorobkowi naukowemu, lecz niewątpliwie wzbogaca go zdecydowanie.

Publikacje z omawianego okresu można podzielić na trzy zasadnicze grupy:

- 1) prawo spółek handlowych,
- 2) prawo umów gospodarczych,
- 3) inne zagadnienia.

W obszarze prawa spółek handlowych – w dorobku dr Małgorzaty Dumkiewicz – trzeba zwrócić uwagę na monografię *Wspólność udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2011, opartej *nota bene* na rozprawie doktorskiej, w której Habilitantka zajęła się analizą problematyki powstania a także ustania wspólności praw udziałowych w spółce z o.o., a nadto – co stanowi w mojej ocenie wartość szczególną tej pracy – zagadnienia wykonywania uprawnień udziałowych w ramach wspólności. Trzeba podkreślić, że przywoływana praca stanowiła pierwsze całościowe w doktrynie prawa handlowego omówienie przedmiotowego zagadnienia, co poza wymiarem doktrynalnym, przydaje pracy także znaczący wymiar praktyczny. W monografii *Wspólność udziałów* poddano gruntownej analizie różne rodzaje i przyczyny powstania i ustania wspólności udziałów w spółce z o.o. wraz z omówieniem zasad wykonywania praw z udziałów w spółce z o.o. w ramach takiego stosunku, przy czym ocena stanu prawnego dokonana przez Autorkę, nawet po uwzględnieniu nowelizacji przepisów Kodeksu spółek handlowych w tym

zakresie, nie jest pozytywna, i wskazuje na liczne luki prawne, tudzież z byt dużą lakoniczność. Problematyką bliską tej ostatniej zajmowała się Autorka również w glosach jak glosa do postanowienia SN z dnia 3 grudnia 2009 r., sygn. akt II CSK 237/09 (Gdańskie Studia Prawnicze 2010, nr 3/4), gdzie krytycznie odniosła się do stanowiska SN, zgodnie z którym udziały w spółce z o.o. nabyte przez jednego małżonka, lecz pokryte środkami należącymi do majątku wspólnego wchodziły w skład tego majątku, podczas gdy współnikiem staje się wyłącznie małżonek będący stroną transakcji.

Do innych zagadnień z obszaru prawa spółek handlowych, jakie uczyniła Habilitantka przedmiotem swoich zainteresowań naukowych są zagadnienia związane z funkcjonowaniem spółek handlowych. Sporo miejsce poświęciła Habilitantka zagadnieniom ważności uchwał walnych zgromadzeń, jak też ogólnie problematyce ogólnej konstrukcji jurystycznej uchwał organów kolegialnych spółek kapitałowych.

Wymienić warto zatem artykuł *Zarzut nieważności uchwały w świetle art. 252 § 4 i 425 § 4 k.s.h. w: Kodeks spółek handlowych po 10 latach*, pod red. J. Frąckowiaka, Warszawa 2013, gdzie podjęła Habilitantka analizę pojęcia zarzutu nieważności uchwały, przy czym dowodzi tam, iż zawężanie pojęcia zarzutu tylko od środka ochrony pozwanego jest niezasadne, bowiem w jej ocenie mamy do czynienia z instrumentem służącym dochodzeniu praw przysługujących danemu podmiotowi, wobec czego twierdzi Habilitantka, że zarzut nieważności uchwały może być – co istotne – podnoszony przez każdą osobę a nie tylko podmioty legitymowane i to w każdym czasie. W kolejnym artykule z zakresu przedmiotowej problematyki: *Wybrane problemy związane ze skutkami zaskarżania uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych w przedmiocie podziału zysku* (współautorstwo z A. Kidybą, PPH 2013, nr 11), Habilitantka dotyka zagadnienia następstw podniesienia wadliwości uchwał o podziale i wypłacie zysku, zwłaszcza w kontekście zawieszenia ich skutków. Jak słusznie podniesiono w przytoczonym artykule wstrzymanie się z wykonaniem takiej uchwały do czasu uprawomocnienia się rozstrzygnięcia sądowego może wiązać się z koniecznością wypłaty dodatkowo odsetek z tytułu opóźnienia. Niemniej także wypłacenie świadczeń przed rozstrzygnięciem sądowym generuje innego rodzaju ryzyko, a mianowicie ryzyko odpowiedzialności członków zarządu spółki. Dlatego

wskazuje się w artykule na zasadność wystąpienia w międzyczasie o zabezpieczenie w trybie przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Logiczną i zdaje się oczywistą kontynuacją wspomnianego wyżej obszaru badawczego jest następny już samodzielnie napisany artykuł – także w ujęciu czasowym – zatytułowany *Roszczenia powstające w związku z wyeliminowaniem z obrotu wadliwych uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych* (PPH 2104, nr 3), w którym Habilitantka podejmuje kwestię skutków uchylecia lub stwierdzenia nieważności uchwał organów stanowiących spółek kapitałowych na bazie uchwały 7 sędziów SN z 18 września 2013 r. Chodzi tutaj o eliminację z obrotu prawnego wadliwych uchwał organów stanowiących w kontekście mechanizmu uprawomocniania się rozstrzygnięcia sądowego w kontekście roszczeń dochodzonych w związku z tymi pierwszymi. Zadaniem Habilitantki roszczenia takie mogą być dochodzone już po wdrożeniu sankcji prawnej w drodze odrębnego procesu. Do problematyki skutków stwierdzenia wadliwości uchwał organów stanowiących spółki kapitałowej nawiązuje także glosa do uchwały 7 sędziów SN z dnia 18 września 2013 r. (współautorstwo z A. Kidybą, *Monitor Prawa Handlowego* 2014, nr 1), a także glosa do wyroku SN z dnia 5 lipca 2007, sygn. akt II CSK 163/07 (LEX/el. 2010).

Z obszaru dotyczącego analizy konstrukcji uchwał spółek kapitałowych wskazać wypada także na artykuł *Regulacja uchwał w projekcie księgi pierwszej nowego kodeksu cywilnego w kontekście uchwał organów spółek kapitałowych w: Instytucje prawa handlowego w przyszłym kodeksie cywilnym*, pod red. T. Mróz i M. Steca, Warszawa 2012, gdzie Habilitantka podjęła problematykę uchwał z perspektywy regulacji przewidzianych w art. 81 – 83 projektu nowego kodeksu cywilnego w kontekście zakwalifikowania uchwał jako czynności prawnych.

Do problematyki spółek handlowych nawiązuje Małgorzata Dumkiewicz także i w innych obszarach badawczych. Przedmiotem jej zainteresowań naukowych są także zagadnienia reprezentacji spółki. Wymienić tutaj wypada artykuł *Składanie rezygnacji przez członka zarządu spółki z o.o.* (PPH 2012, nr 7), gdzie odnosi się Habilitantka do kwestii tego, komu przysługuje reprezentacja bierna do odbioru oświadczenia o rezygnacji z funkcji członka zarządu spółki z o.o., przy czym Autora przeprowadza analizę na potrzeby różnych konfiguracji mogących wystąpić w spółce. Jako punkt wyjścia przyjmuje Habilitantka regulę z

art. 205 § 2 k.s.h., zgodnie z którą oświadczenia o rezygnacji powinny być złożone wobec jednego z pozostałych członków zarządu, tudzież prokurenta. *Nota bene* problematykę prokury będzie kontynuowała Autorka w pracach zbiorowych jak to ma miejsce w podrozdziale *Prokura* w rozdziale III *Prawa spółek*, pod red. A. Kidyby (Warszawa 2013 oraz Warszawa 2014). Natomiast problematykę reprezentacji spółek handlowych podejmie Habilitantka także w artykule *Zakres swobody wspólników w kształtowaniu sposobu reprezentacji spółki handlowej* (PPH 2011, nr 5), w którym analizuje dopuszczalność zróżnicowania sposobu reprezentacji spółek handlowych w zależności od rodzaju, czy też wartości czynności prawnej dokonywanej przez spółkę i jak słusznie konkluduje Habilitantka jakiegokolwiek postanowienia umów spółek, czy statutów przewidujące odmienny od kodeksowego sposób reprezentacji spółki są skuteczne względem osób trzecich tylko wówczas, kiedy odnoszą się do ogólnej kompetencji w zakresie reprezentacji spółki oraz gdy pozostają ujawnione w rejestrze, tym samym w innym zakresie mogą one wpływać jedynie na stosunki wewnętrzne spółki, tj. wiążąc tylko poszczególnych członków zarządu względem siebie. Warto zauważyć, że problem, co do którego tak zdecydowanie formułuje swoje stanowisko własne Małgorzata Dumkiewicz miał przez długi okres czasu nie tylko wymiar doktrynalny, ale również był doniosły w praktyce obrotu.

Na interesujący wątek w analizie problematyki spółek handlowych wskazuje Habilitantka w glosie do wyroku SN z dnia 4 grudnia 2009 r., sygn. akt. III CSK 85/09 zatytułowanej *Wpływ śmierci akcjonariusza ujawnionego w księdze akcyjnej na zasady zwoływania walnego zgromadzenia akcjonariuszy* (Glosa 2011, nr 3). Autorka prezentuje krytyczne podejście do rozstrzygnięcia SN, który uznał, iż wpis do księgi akcyjnej ma jedynie znaczenie legitymacyjno-formalne, słusznie przy tym dowodząc, że sam fakt śmierci akcjonariusza nie wywiera *eo ipso* skutków w obszarze stosunków wewnętrznych w spółce i wymusza dokonanie dodatkowych – istotnych z punktu widzenia reżimu legitymacyjnego – czynności, jak chociażby wpis do księgi akcyjnej osoby uprawnionej, co z kolei rodzi konieczności wykazania przez tą ostatnią przysługującego jej tytułu prawnego, jakim w przypadku śmierci akcjonariusza jest postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku.

Do problematyki spółek handlowych nawiązują także glosa do uchwały SN z dnia 22 października 2010 r., sygn. akt. III CZP/6910, zatytułowana *Granice podobieństwa umów w świetle art. 15 k.s.h.* (współautorstwo z A. Niewęglowski, Glosa 2012, nr 1), w której analizie poddaje Autorka pojęcie „umowy podobnej” z art. 15 § 1 k.s.h., podchodząc krytycznie do zaprezentowanego w wyżej przywołanej uchwale stanowiska SN, zasadnie zresztą stwierdzając, że podobieństwo umowy sprzedaży użytkowania wieczystego gruntu i własności wzniesionych na nim budynków do umów, o jakich mowa w art. 15 § 1 k.s.h. jest co najmniej wątpliwe.

Do problematyki spółek handlowych zaliczyć również wypada artykuł *Zakaz rozszerzającej wykładni wyjątków na przykładzie regulacji art. 14 § 3 kodeksu spółek handlowych* w: *Profesor Stefan Buczkowski, Libri Iuristarum Lublinensium*, t. 2, Lublin 2012, w którym Habilitantka podejmuje analizę zagadnienia relacji zachodzących między regułą interpretacyjną *exceptiones non sunt excendendae* a instytucją obejścia prawa na gruncie – uchylonego w 2015 r. - przepisu art. 14 § 3 k.s.h.

Habilitantka – mimo że *gros* swoich prac z obszaru problematyki kodeksu spółek handlowych poświęciła spółkom kapitałowym – podejmowała także zagadnienia odnoszące się do spółek handlowych osobowych, czego przykładem jest artykuł *Wątpliwości związane z regulacją kodeksu spółek handlowych dotyczącej odpowiedzialności za zobowiązania spółki jawnej powstałe przed wpisem do rejestru* w: *Prawo handlowe po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, pod red. W. Katnera i U. Promińskiej, Warszawa 2010., w którym Autorka poddała analizie wprowadzony do kodeksu spółek handlowych w 2003 r. art. 25¹ k.s.h., krytycznie odnosząc się do obowiązującego stanu prawnego i wskazując możliwe kierunki pożądanych – dla zapewnienia obrotowi prawnemu pewności – zmian w przedmiotowej regulacji.

Do obszaru badawczego obejmującego szeroko rozumianą problematykę spółek handlowych należy również artykuł *Działanie w interesie spółki w kontekście podmiotów należących do grupy kontrolowanej przez Skarb Państwa* w: *Skarb Państwa a działalność gospodarcza*, pod red. A. Kidyby, Warszawa 2014, gdzie szczegółowej analizie poddaje Habilitantka zagadnienie grup spółek

w specyficznej formule, tj. grupy kontrolowanej przez Skarb Państwa. Na marginesie tylko podniosę, iż nie zgadzam się z Autorką w kwestii odmówienia przez nią doniosłości kategorii interesu spółki jako kategorii autonomicznej, i chociaż zawsze ma ono wymiar definiowany *in concreto*, niemniej można moim zdaniem wskazać na kryteria także obiektywizujące ten interes.

Ciekawym tematycznie, choć przyczynkarskim jest artykuł *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie poprawy równowagi płci wśród dyrektorów nie wykonawczych spółek, których akcje są notowane na giełdzie, i odnośnych środków – analiza projektu* (współautorstwo A. Kidyba, PPH 2013, nr 3), w którym podjęto – w ujęciu krytycznym - problem wyrównywania szans kobiet i mężczyzn w sferze życia zawodowego w obszarze rad nadzorczych spółek definiowanych w prawie polskim jako tzw. spółki publiczne z perspektywy regulacji Unii Europejskiej.

Warto także wskazać na *Kodeks spółek handlowych. Wybór orzecznictwa*, Warszawa 2015, w którym Habilitantka dokonała przeglądu orzecznictwa w odniesieniu do przepisów Kodeksu spółek handlowych w ujęciu systemowym, opatrując go odnośnymi komentarzami autorskimi. Jest to zatem zbiór orzeczeń poczynając od Sądu Najwyższego, sądów powszechnych oraz sądów administracyjnych do poszczególnych przepisów Kodeksu, gdzie Autorka wskazuje na rysujące się trendy orzecznicze i przy usystematyzowaniu tego orzecznictwa.

W przywoływanej już wcześniej pracy zbiorowej *Prawo spółek*, pod red. A. Kidyby Habilitantka, poza podrozdziałem 2 rozdziału III, jest autorem podrozdziału 3 poświęconego rejestrowi przedsiębiorców (*Rejestr przedsiębiorców*), gdzie omówione zostały zasady rejestrowania przedsiębiorców, struktura Krajowego Rejestru Sądowego oraz przeprowadzono typologię podmiotów podlegających obowiązkowi wpisu do rejestru przedsiębiorców, a nadto rodzaje wpisów do rejestru wraz z kwalifikacją wpisów dokonywanych w rejestrze i opisano postępowanie rejestrowe.

W drugim obszarze zainteresowań naukowych Małgorzaty Dumkiewicz mieszczą się zagadnienia umów handlowych. Są to zatem: umowa dostawy,

umowa barterowa, umowa franchisingowa, umowa kredytu bankowego, umowa kredytu konsumenckiego, umowa o oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania w celu prywatyzacji, umowa sprzedaży przedsiębiorstwa w celu prywatyzacji, kontrakt menadżerski, umowa o pozycjonowanie strony internetowej, czy wreszcie umowa o świadczenie usług turystycznych. Mamy tutaj więc do czynienia z **różnorodnymi umowami, zaliczanymi do umów zawieranych w obrocie gospodarczym.**

Problematykę wyżej wymienionych umów handlowych podjęła Habilitantka - w ujęciu bardzo szczegółowym – w pracy zbiorowej *Pozakodeksowe umowy handlowe*, pod red. A. Kidyby (Warszawa 2013), w której aż 8 rozdziałów – z których każdy poświęcony został danemu typowi umowy – jest autorstwa dr Małgorzaty Dumkiewicz (rozdział 38 *Umowa o świadczenie usług turystycznych* we współautorstwie z K. Kopaczyńska – Pieczeniak). W kolejnej monografii zbiorowej, tym razem poświęconej kodeksowym umowom handlowym tj. w: *Kodeksowe umowy handlowe*, pod red. A. Kidyby (Warszawa 2014) Habilitantka opracowała rozdział poświęcony umowie dostawy. Z kolei w monografii zbiorowej *Umowy w obrocie gospodarczym. Wzory. Komentarze, Orzecznictwo*, pod red. A. Kidyby (Warszawa 2015), omawiane typy umów opatrzone zostały komentarzem wraz z odpowiednim orzecznictwem.

Z innych obszarów naukowej eksploracji wskazać warto na artykuł poświęcony aktualnemu zjawisku w dobie tak dynamicznego rozwoju nowych technologii i zjawisk powstających na ich gruncie, jakim jest stalking (*Stalking na tle prawa karnego i cywilnego*, we współpracy z J. Sitko w: *Dobra osobiste XXI wieku. Nowe wartości, zasady i technologie*, pod red. J. Balcarczyk, Warszawa 2012)., *Nota bene* w tym nurcie zainteresowań Habilitantki mieści się chociażby wspomniana już umowa o pozycjonowanie strony internetowej, omawiana w formule komentarza wraz z orzecznictwem w rozdziale 29 monografii *Umowy w obrocie gospodarczym. Wzory. Komentarze, Orzecznictwo*, pod red. A. Kidyby, jak również w rozdziale 15 monografii *Pozakodeksowe umowy handlowe*, pod red. A. Kidyby.

Wskazać wypada także na artykuł *Skutki braku kontrasygnaty skarbnika gminy na tle sankcji wadliwych czynności prawnych* (PPH 2013, nr 9).

Na marginesie, dokonując oceny dorobku naukowego Habilitantki trzeba zauważyć, że jakkolwiek nie są to dokładnie kryteria, o których wspomina w § 3 i 4 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (por. zwłaszcza § 3 pkt 2 odnoszący się do nauk społecznych oraz § 4), niemniej nauki prawne stanowią specyficzną dziedzinę, która w przeciwieństwie do większości innych obszarów badań naukowych ma w znacznej mierze **charakter lokalny**. Trudno więc oczekiwać, aby znaczący dorobek naukowy w dziedzinie praw polskiego znalazł odzwierciedlenie w międzynarodowych bazach naukowych, co w niczym nie umniejsza ani znaczenia, ani aktualności opracowań autorstwa dr Małgorzaty Dumkiewicz.

Zaprezentowana powyżej próba usystematyzowania dorobku Habilitantki jest kwestią przyjętej przeze mnie konwencji. Zasygnalizowane nurty stanowią rozważania pogłębione i mocno osadzone w prawie cywilnym oraz handlowym, będąc niewątpliwie uszczegółowieniem niektórych jego zasadniczych instytucji. Połączenie wszystkich wskazanych nurtów badawczych pozwala na uznanie kompletności naukowej Habilitantki z punktu widzenia dorobku naukowego. Można skonkludować, że osiągnięte efekty naukowe mają doniosłe znaczenie dla teorii prawa cywilnego i handlowego, ale także dla praktyki obrotu. Nie mam wątpliwości, że dorobek naukowy Pani dr Małgorzaty Dumkiewicz jest **bogaty merytorycznie i rodzajowo bardzo urozmaicony**, a nadto jest on rzetelny warsztatowo. Można więc bez wątpliwości uznać go za znaczny w świetle wymogów określonych w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 882), a tym samym pozwala stwierdzić, że **spełniony został pierwszy z wymogów nadania Pani dr Małgorzacie Dumkiewicz stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych**.

II. Ocena pracy habilitacyjnej i problemu badawczego

Rozprawa habilitacyjna pt. *Odpowiedzialność odszkodowawcza za podejmowanie wadliwych uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*, opublikowana przez wydawnictwo *Wolters Kluwer* w Warszawie w 2016 r., stron 352.

1. Wybór tematu badawczego

Habilitantka uczynił przedmiotem swojego zainteresowania badawczego zagadnienia dotyczące konsekwencji wadliwości uchwał organów stanowiących spółek kapitałowych w aspekcie odpowiedzialności odszkodowawczej. Już na wstępie należy zauważyć, że mamy do czynienia z kompleksowym omówieniem podstaw i przesłanek takiej odpowiedzialności odszkodowawczej.

Celem przedmiotowej pracy jest całościowe i dogłębne przeanalizowanie podstaw oraz zasad odpowiedzialności odszkodowawczej za podjęcie wadliwych z punktu widzenia prawa uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych z perspektywy prawa polskiego. Jak zasadnie zauważa Autorka chociaż przepisy Kodeksu spółek handlowych regulują tryb postępowania przy stwierdzaniu nieważności oraz uchylaniu uchwał zgromadzeń wspólników spółek z o.o. oraz walnych zgromadzeń spółek akcyjnych, niemniej milczą one w przedmiocie odpowiedzialności za szkody, do jakich mogło dojść na skutek podjęcia takich uchwał i wprowadzenia ich do obrotu prawnego. Sytuacja taka otwiera zatem drogę do zastosowania reżimu odpowiedzialności odszkodowawczej przewidzianego w przepisach Kodeksu cywilnego. Wobec powyższego należy zwrócić uwagę na dwa odmienne reżimy kodeksowe, a mianowicie reżim kontraktowy oraz reżim deliktowy.

Recenzowana praca habilitacyjna dotyczy **problematyki dość rzadko poruszanej w obszarze prawa handlowego, i co więcej traktowanej dotąd dość wybiórczo**. Brak bowiem było całościowego omówienia tego zagadnienia, a wszystkie dotychczasowe dywagacje w tym przedmiocie miały z reguły charakter przyczynkowski. Z tego punktu widzenia monografię Pani dr Małgorzaty Dumkiewicz ocenić trzeba **bardzo wysoko**, gdyż podjęty watek badawczy od

dawna oczekiwał na jego całościowe omówienie i dogłębną analizę. Można zatem skonkludować, że omawiana monografia dotyka wątku o niezmiernie doniosłym znaczeniu praktycznym, chociaż stanowi ciekawą i wielce interesującą analizę przeprowadzoną z pozycji normatywno – doktrynalnych.

Wobec braku wcześniejszych całościowych opracowań wspomnianego tematu ocenianą pracę ocenić należy jako bardzo wartościową pozycję odnoszącą się do zagadnień wręcz fundamentalnych z perspektywy problematyki spółek kapitałowych. Należy przy tym mieć na uwadze dość istotne okoliczności, otóż z jednej strony nie każdy podmiot mający, czy wyrażający interes prawny może skutecznie kwestionować ważność, tudzież obowiązywanie (wiązanie) podjętej już przez organ stanowiący spółki uchwały, zaś z drugiej strony mamy do czynienia z czasowym związaniem, czy wręcz ograniczeniem w zakresie podnoszenia wadliwości takich uchwał. Nie bez znaczenia pozostaje też kierunek orzecznictwa, które zdaje się zawężać krąg uprawnionych w tym zakresie, np. wyłączając z niego odwołanych członków zarządu. Nadto, samo podniesienie wadliwości uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej nie blokuje samo z siebie postępowania rejestrowego, czego efektem jest zaistnienie wadliwej (czy przynajmniej do czasu uprawomocnienia się rozstrzygnięcia sądowego kwestionowanej) uchwały w obrocie prawnym z oczywistymi dla tego zdarzenia skutkami prawnymi. I słusznie podnosi Habilitantka, że efekt wyeliminowania takiej wadliwej uchwały z obrotu prawnego nie może w zupełności znieść wszystkich następstw wykonywania takich wadliwych uchwał, i to zarówno w sferze prawnej, jak i w sferze faktycznej, tym bardziej, że odpowiednie przepisy, a mianowicie art. 254 § 2 oraz art. 427 § 2 k.s.h. przewidują – nawet mimo chylenia wadliwej uchwały – utrzymanie skutków jakie wywarła względem osób trzecich działających w dobrej wierze. Podobnie rzecz ma się w przypadku uchwał, co do których wydano wyrok stwierdzający ich nieważność.

Słusznie zwraca uwagę Habilitantka na dodatkową okoliczność, a mianowicie na uchwały przewidujące zmiany w zarządzie spółki, co prowadzi do wygaśnięcia mandatów określonych osób, i w sytuacji uchylenia takich uchwał nie jest możliwa już zupełna restytucja stanu sprzed ich wykonania. Skutki jakie takie uchwały wywarły w jakiejś mierze nadal pozostają obecne w stanie

faktycznym oraz prawnym, ale też nie wszystkie z takich skutków możliwe są odwrócenia, czy zniwelowania.

Konkludując warto zauważyć, że w monografii habilitacyjnej dr Małgorzaty Dumkiewicz otrzymujemy – co w znacznej mierze staje się zasługą recenzowanej pracy Habilitantki – kompleksowe podejście do zagadnienia wadliwości uchwał organów stanowiących spółek kapitałowych. Można zatem już w tym miejscu stwierdzić, że studium Habilitantki wypełnia istniejącą w tym zakresie lukę, przez co dorobek polskiej doktryny prawa handlowego można oceniać jako w pełni już usystematyzowany, chciałoby się rzecz nawet, że dojrzały.

W świetle powyższych uwag zagadnienie podjęte przez Habilitantkę niewątpliwie godne jest monografii habilitacyjnej, a sposób jego potraktowania w monografii sprawia, że już z tego punktu widzenia trzeba ocenić ją niezwykle pozytywnie.

2. Warsztat i technika pracy

a) Ocena warsztatu naukowego

W przypadku recenzowanej pracy widać niewątpliwie duży wysiłek Habilitantki, który zmierza do pełnego wykorzystania źródeł prawa oraz literatury przedmiotu. W recenzowanej pracy Habilitantka odwołuje się do wszystkich istotnych pozycji z literatury przedmioty. Praca nadto wzbogacona jest o orzecznictwo, co daje asumpt do określenia rysujących się trendów orzeczniczych. Autorka bez problemu, ale też z rzucającą się w oczy swobodą korzysta ze źródeł prawa oraz z bogatej literatury polskiej. Prawidłowo też stosuje Habilitantka znane prawoznawstwu metody interpelacji prawa, zaś język prawniczy, jakim się posługuje jest dojrzały i bardzo precyzyjny.

Wywody Habilitantki przeprowadzane są w sposób logiczny oraz usystematyzowany, co czyni pracę przejrzystą i niezwykle czytelną, zważywszy na poziom skomplikowania problemu, jakiego dotyczy. Habilitantka potrafi umiejętnie przedstawić argumentację doktrynalną, dążąc do zaprezentowania swojego własnego, solidnie uzasadnianego, stanowiska, czym kończy się najczęściej prezentacja poglądów wyrażonych w doktrynie prawa. W pracy widać rzetelnie nabytą wiedzę Habilitantki, którą chętnie się dzieli z czytelnikiem, myśli swoje wyrażając klarownie i jednoznacznie. Można nawet pokusić się o stwierdzenie, że podejmowana tematyka pasjonuje Autorkę, dzięki czemu **otrzymujemy kompleksowe i wszechstronne** przedstawienie tematu badawczego.

b) Ocena techniki pracy

Praca pani dr Małgorzaty Dumkiewicz jest napisana bardzo dobrze pod względem technicznym. Uwaga powyższa dotyczy zarówno tekstu głównego jak również przypisów. Autorka zachowała przy tym numerację ciągłą, co niewątpliwie ułatwia czytelnikowi zapoznanie się z tekstem. W przypisach znajdujemy prawidłowo poczynione odniesienia do literatury oraz orzecznictwa. Zauważalna jest swoboda, z jaką Habilitantka posługuje się zarówno przypisami odsyłającymi jak również przypisami merytorycznymi, co stanowi dodatkowe wzbogacenie pracy, przenosząc wątki uboczne poza tekst główny, a jednocześnie nie pozbawiając czytelnika możliwości zapoznania się z nimi.

3. Struktura i treść rozprawy

Rozprawa habilitacyjna Pana Ryszarda Czerniawskiego jest pracą o **znaczej objętości**, gdyż liczy ona 35 stron tekstu (wraz ze *Wstępem* oraz *Zakończeniem*). Pracę kończy bibliografia, brak jedynie wykazu źródeł prawa, z jakich korzystała Autorka, co stanowi przecież wymóg formalny prac prawniczych opartych na analizie normatywno – dogmatycznej. Za wykaz taki nie można bowiem przyjąć aktów prawnych pomieszczonych w „*Wykazie skrótów*”, tym bardziej, że pominięto w nim niektóre akty przywoływane w dalszych

rozważaniach, a ujęto tylko najważniejsze. Nie wpływa to wszakże na obniżenia i tak bardzo dobrej oceny pracy.

Rozprawa składa się ze *Wstępu*, gdzie Autorka opisuje cel badawczy oraz kierunki prowadzonej analizy, a także identyfikuje przyjętą metodę badawczą. Przywołany *Wstęp* jak na rozprawę habilitacyjną jest syntetyczny, niemniej w sposób wyczerpujący realizuje cele, jakie są stawiane tej części pracy naukowej, zwłaszcza że wyraźnie zarysowana w nim zostaje teza pracy.

Poza *Wstępem* na recenzowaną pracę składa się nadto 3 rozdziały merytoryczne, zaś pracę kończy *Zakończenie*, zawierające podsumowanie przeprowadzonej analizy

Warto zauważyć, że Habilitantka umiejętnie zachowała odpowiednie proporcje pomiędzy poszczególnymi rozdziałami rozprawy.

Konkludując powyższe uwagi należy zauważyć, że przyjęta przez Autorkę systematyka pracy oparta została na czytelny i logiczny układzie, wobec czego podział materiału analitycznego pomiędzy poszczególne rozdziały w pełni obejmuje całość zakreślonego na wstępie obszaru badawczego.

Na pracę składa się trzy rozdziały: (i) **rozdział 1** (*Podjęcie wadliwej uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej jako źródło odpowiedzialności odszkodowawczej*), (ii) **rozdział 2** (*Reżim odpowiedzialności odszkodowawczej za podjęcie wadliwej uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej*) oraz (iii) **rozdział 3** (*Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej za podejmowanie wadliwych uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*).

W punktem wyjścia recenzowanej pracy habilitacyjnej uczyniono zagadnienie wprowadzenia do problematyki uchwał organów stanowiących spółek kapitałowych w ogólności. Autorka dokonuje rozgraniczenia między różnymi rodzajami wadliwości uchwał. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na niezwykle ciekawe rozgraniczenie między uchwałami nieważnymi a tzw. uchwałami niestniejącymi.

W dalszej kolejności Autorka analizuje związek między przyczyną wadliwości uchwały a bezprawnością jako przesłanką odpowiedzialności

odszkodowawczej. Pojawiają się tutaj także wywody dotyczące naruszenia dobrych obyczajów, zdaniem Autorki równoważnych zasadom współżycia społecznego, co jej zdaniem prowadzi do wniosku, że już sama sprzeczność uchwały z dobrymi obyczajami stanowi wystarczającą podstawę do uznania jej za bezprawną w aspekcie zasad odpowiedzialności odszkodowawczej w ramach reżimu deliktowego. Jednocześnie odwołując się do naruszenia umowy względnie statutu spółki przez uchwałę, Habilitantka dopatruje się w tym naruszenie zasad współżycia społecznego – co samo w sobie może być jednak tezą nazbyt śmiałą – a co w dalszej kolejności do stwierdzenia bezprawności przy podejmowaniu uchwały. Wiele miejsca Autorka poświęca dochodzeniu naprawienia szkody wyrządzonej przez podjęcie wadliwej uchwały przez organ stanowiący spółki kapitałowej. Podjęcie takiej uchwały może być zdaniem Habilitantki rozpatrywane z punktu widzenia czynu niedozwolonego. Autorka prowadzi dalej rozważania w przedmiocie kwalifikacji odpowiedzialności zarówno spółki jak i osób głosujących za podjęciem uchwały jako odpowiedzialności za własne, tudzież cudze działania, przyjmując że w sytuacji wyrządzenia szkody przez podjęcie wadliwej uchwały jej sprawcami są ci, którzy głosowali za nią. Zatem z tego względu w stosunku do nich – w pierwszej kolejności – powinna być rozważana odpowiedzialność deliktowa. Z drugiej strony Habilitantka konkluduje, że nie zawsze można przypisać odpowiedzialności za wadliwą uchwałę osobom oddającym głosy za nią, co przenosi rozważania na płaszczyznę innych form oddziaływania wiążącego na spółkę.

Ciekawym wątkiem, jaki eksploruje Autorka jest zagadnienie winy. Jego doniosłość ujawnia się zwłaszcza w odniesieniu do członków organów osoby prawnej, co skłania Autorkę do sięgnięcia do koncepcji winy bezimiennej. W tym miejscu Autorka przeprowadza analizę granic, w jakich dopuszczalne jest taka konstrukcja.

Kolejną kwestią analizowaną przez Autorkę jest zagadnienie osób poszkodowanych, gdyż niektóre uchwały mogą prowadzić do uszczerbku jedynie w majątku wspólników (akcjonariuszy) samej spółki, ale też możliwe są sytuacje, gdy poszkodowanym będzie ona sama. Różny może być też charakter szkody z punktu widzenia jej powiązania z samą li tylko uchwałą, albo z procesem jej wykonywania. Jak słusznie podnosi Autorka szkodę może wyrządzać nie sam fakt

podjęcia wadliwej uchwały, ile raczej jej respektowanie przez spółkę, co oczywiście oznacza określone zachowanie członków zarządu, co jednak – zdaniem Małgorzaty Dumkiewicz – nie przerywa, czy raczej znosi adekwatnego związku przyczynowego.

Kolejnym wątkiem czyni Autorka relację między stwierdzeniem nieważności, czy uchYLENIEM wadliwej uchwały a możliwością dochodzenia odszkodowania z racji jej podjęcia, skoro przepisy szczególne kodeksu spółek handlowych nakierowane są na eliminację takich uchwał z obrotu prawnego.

4. Metodologia

Autorka oparła swoją pracę na metodzie analizy dogmatyczno – normatywnej. Dzięki tej metodzie i jej konsekwentnemu stosowaniu recenzowana monografia dostarcza kompletny i usystematyzowany przegląd stanowisk – wraz z zarysem stanowiska własnego Habilitantki – istotnych z punktu widzenia poruszanych w przedmiotowej analizie zagadnień.

III. Wnioski końcowe

Dokonując całościowej oceny działalności naukowo – badawczej **dr Małgorzaty Dumkiewicz** pragnę zdecydowanie stwierdzić, że poziom warsztatu naukowego, który reprezentuje oraz umiejętność rzeczowej argumentacji prawniczej, przemawiają za jak **najbardziej pozytywną oceną**. Przedstawiona do oceny Rozprawa habilitacyjna oraz pozostały dorobek naukowy dr Małgorzaty Dumkiewicz wskazują na bardzo dobre przygotowanie Habilitantki do prowadzenia samodzielnej pracy naukowej. W pracach tych widać nie tylko rys teoretyczno - prawny, dzięki czemu niewątpliwie wzbogacają one dorobek nauki prawa, ale nadto mają one także swój **praktyczny wymiar**. Autorka posługuje się w swoich pracach językiem klarownym, w jasny sposób formułuje swoje myśli i ochoczo dzieli się nimi z czytelnikiem.

W konkluzji stwierdzam z pełnym przekonaniem, iż ze względu na dorobek naukowy stanowiący znaczny wkład w rozwój nauki prawa **handlowego**

i cywilnego - w tym także Rozprawę habilitacyjną - oraz mając na uwadze istotną aktywność naukową Habilitantki, **Pani dr Małgorzaty Dumkiewicz** spełnia wymogi stawiane przez art. 16 oraz art. 18a ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki dla nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych.

prof. dr hab. Marek Michalski